

Opetusministeriö

Tekijänoikeusjärjestelmän arviointi ja tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen - OPM:n lausuntopyyntö dnro 4/670/2007

OIKEUSMINISTERIÖN LAUSUNTO

Oikeusministeriö arvioi tässä lausunnossaan vain niitä keskustelumuistion jaksoja ja kysymyksiä, jotka liittyvät oikeusministeriön hallinnonalaan. Lausuntonaan ministeriö esittää kunnioittavasti seuraavan.

Jakso 2.4.4 Kuluttajanäkökulma

Muistion mukaan kuluttajan etu tulee arvioitavaksi vain niissä tapauksissa, joissa kuluttaja hankkii vastikkeellisia hyödykkeitä. Kuluttajana ei muistion mukaan voida pitää henkilöä, joka ei osta eikä aiokaan ostaa aineistoja tai sisältöpalveluja.

Oikeusministeriö huomauttaa, ettei kuluttajansuojalainsäädännön soveltamista ole rajattu yksinomaan vastikkeellisiin suorituksiin. Esimerkiksi kuluttajansuojalaki (38/1978) koskee myynnin ohella kulutushyödykkeiden tarjontaa ja muuta markkinointia kuluttajille. Sähköisiä palveluja koskeva laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002), koskee palveluja, jotka toimitetaan ”tavallisesti vastiketta vastaan” (lain 2 §). Pykälän perusteluissa todetaan, ettei palvelun tarvitse olla sen vastaanottajalle vastikkeellinen. Laki ja sen kuluttajansuojasäännökset koskevat siten muun muassa Internetin maksuttomia palveluja, joita rahoitetaan esimerkiksi mainostuloilla.

Oikeusministeriö ei ota kantaa siihen, missä määrin tai millä tavoin digitaalisen tuotteen yksityistä käyttöä tulisi voida rajoittaa teknisillä suojauksilla. Kuluttajansuojan kannalta olennaista on se, että kuluttaja saa ennen sopimuksentekoa selkeät ja riittävät tiedot tuotteen ominaisuuksista ja mahdollisista käyttörajoituksista.

Jakso 2.5.5 Yksilöllinen sopiminen

Tekijänoikeuslain 3 luvun sopimusoikeudelliset säännökset ovat oikeusministeriön mielestä edelleen tarpeellisia heikomman osapuolen suojaamiseksi ja kohtuullisen sopimuskäytännön ohjaamiseksi.

Lähes kaikki nykyiset säännökset ovat tahdonvaltaisia. Erityisesti nuorten tai sopijapuolena muuten kokemattomien tekijöiden suojaamiseksi voisi harkita osittain pakottavaakin sääntelyä esimerkiksi tekijän oikeuteen irtisanoa tai purkaa sopimus.

Nykyiset säännökset ovat varsin vanhoja, pääosin vuodelta 1961. Säännösten tahdonvaltaisuuden takia on mahdollista, että sopimuskäytäntö on kehittynyt laista poikkeavaksi. Muistiossa ei tätä kysymystä käsitellä. Harkittaessa luvun mahdollista uudistamista olisi oikeusministeriön mielestä syytä ensin selvittää vallitsevia sopimusehtokäytäntöjä. Selvityksen pohjalta voitaisiin paremmin arvioida, ovatko ja millä tavoin nykyiset säännökset vanhentuneet ja voisiko niiden uudistamisessa käyttää esikuvana alan kehittyneimpiä hyviä käytäntöjä.

Jakso 2.5.6 Tekijänoikeuden loukkaukset

Jakson painopiste on rikosoikeudellisissa keinoissa. Oikeusministeriö kuitenkin huomauttaa, että tekijänoikeuksien loukkausten seurauksina hyvitys ja vahingonkorvaus sekä tekijänoikeuslain vastaisesti valmistettuun kohteeseen kohdistuvat hävittämis- ja menettämisseuraamukset ovat usein varsinaisia rikosoikeudellisia rangaistuksia ankarampia seuraamuksia ja siten todennäköisesti ennalta ehkäisevinä keinoina myös niitä tehokkaampia.

Jaksossa todetaan että internet-piratismia on ilman lupaa tapahtuva suojattujen aineistojen välittäminen yleisölle. Tämän jälkeen viitataan epätasaisesti rikoslakiin otettuun ns. tietoverkkorikoksia koskevaan säännökseen joka mahdollistaa ja helpottaa puuttumista loukkauksiin. Kohdassa on todennäköisesti tarkoitettu viitata rikoslain 49 luvun 1 §:n 3 momentin säännökseen tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla tehdystä tekijänoikeusrikoksesta, joka muista tekijänoikeusrikoksen tekotavoista poiketen ei edellytä ansiotarkoitusta.

Oikeusministeriö kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että 1 päivänä syyskuuta 2007 tulee voimaan rikoslain muutos (540/2007), jolla rikoslain 49 lukuun lisätään uusi 7 §. Säännöksellä ulotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuu koskemaan tekijänoikeusrikosta.

Oikeusministeriö myös huomauttaa, että kohdassa mainitun komission rikosoikeudellisia toimenpiteitä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseksi koskevan direktiiviehdotuksen käsittely on vielä neuvostossa työryhmätasolla kesken. Tämän vuoksi muistiossa siteerattu direktiiviehdotuksen sisältö mukaan lukien rikostunnusmerkistö voi vielä käsittelyn kuluessa muuttua.

Vuonna 2005 kärjänoikeuksissa tuomittiin tekijänoikeusrikoksesta 8 tuomittua sakkoihin ja 1 henkilö ehdolliseen vankeuteen. Vuonna 2005 teki-

jänoikeusrikkomuksista määrättiin sakkoja 27 henkilölle, joista valtaosa (19) rangaistusmääräysmenettelyssä.

Tekijänoikeuksia koskevien uusien, 1.1.2006 voimaan tulleiden rangaistus-säännösten soveltamisesta ei ole vielä olemassa tilastotietoja.

Jakso 2.5.12 Sovellettava laki

Oikeusministeriön mielestä on hyvä, että muistiossa kiinnitetään huomiota myös lainvalintasääntelyn merkitykseen. Jakson otsikko tosin on sikäli harhaanjohtava, että jakso kattaa lainvalinnan ohella tuomioistuimen toimivallan määräytymistä sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan sääntelyn (Luganon yleissopimus/Bryssel I -asetus).

Lainvalintaa sopimussuhteen ulkopuolella koskeva ns. Rooma II -asetus on vastikään asiallisesti hyväksytty. Sitä ryhdytään soveltamaan 18 kuukauden kuluttua julkistamisesta eli viimeistään 2009 alkupuolella. Asetuksen 8 artiklassa säädetään mm. tekijänoikeuksien loukkaamiseen sovellettavasta laista. Rooma II -asetusta sovellettaessa tekijänoikeuksien loukkaamista koskeva lainvalintasääntely on sama riippumatta siitä, minkä EU-jäsenvaltion tuomioistuimessa loukkauskanne käsitellään. Tämä huomioon ottaen tekijänoikeusloukkauksiin sovellettavaa lakia koskevasta yleissopimuksesta saataisiin lisäarvoa vain, kun toimivaltainen tuomioistuin on EU:n ulkopuolella.

Tekijänoikeuksia koskevan maailmanlaajuisen lainvalintasääntelyn tarve on aika ajoin ollut esillä muun muassa Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin työohjelmasta neuvoteltaessa. Näissä yhteyksissä on kuitenkin todettu, että lainvalintasääntöjen maailmanlaajuinen yhtenäistäminen tällä alueella olisi todennäköisesti käytännössä erittäin vaikeaa.

Ottaen huomioon vastikään hyväksytyn Rooma II -asetuksen vaikutuksen ja maailmanlaajuisen lainvalintayleissopimushankkeen onnistumiseen liittyvät epävarmuustekijät oikeusministeriö suhtautuu lähtökohtaisesti epäilevästi hankkeen aktiiviseen edistämiseen. Ministeriö on kuitenkin tarvittaessa valmis osallistumaan hankkeen toteuttamismahdollisuuksia koskeviin jatkoselvityksiin.

Ylijohtaja

Pekka Nurmi

Lainsäädäntöneuvos

Marjo Lahelma